

Asia: VN/15365/2021

Lausuntopyyntö tutkimusraportista Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta (ulosottokaaren muutostarpeet)

Lausunnonantajan lausunto

Reformivaihtoehto 1: Suojaosuuden nosto takuueläkkeen tasolle

- **Miten arvioitte suojaosuuden nostamista takuueläkkeen tasolle keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 1?**

Suojaosuuden nosto takuueläkkeen tasolle vaikuttaa inhimillisesti katsoen hyvältä ratkaisulta pienituloisten kannalta, koska se vaikuttaa välittömään hyvinvointiin ja arjen toimeentuloon ja toimintakykyyn toimeentulotuen tarpeen vähentymisessä. Hyvinvoinnin ja tunne oman elämänsä hallinnasta voi vahvistua ja siten vähentää inhimillistä kärsimystä ja näköalattomuutta (masennusta, sairastuvuutta, työkyvyttömyyttä).

Suojaosuuden nostolla on myös se positiivinen vaikutus, että työllä voi ansaita niin, ettei toimeentulotukeen todennäköisesti ole oikeutusta. Tällöin järjestelmän yksi moraalinen ongelma poistuisi, eli se, että veronmaksajat tukisivat velan maksua/korkoa korolle ilmiöineen. Tämä olisi tältä osin parannus nykyjärjestelmään.

Joka tapauksessa ylivelkaantuneiden osalta, niin kuin muidenkin perusturvan varassa olevien ihmisten osalta, täytyy noudattaa Euroopan sosiaalisen oikeuksien komitean vaatimusta riittävästä perusturvan tasosta.

Pidentyneet maksuajat ovat negatiivinen haittavaikutus. Toki tähänkin voidaan puuttua velanmaksuohjelmilla tai muilla vastaavilla uudistuksilla.

Reformivaihtoehto 2: Suojaosuuden korotus alimmassa pykälässä (takuusuojaosuus)

- **Miten arvioitte esitettyä ulosmittauksen alarajan korottamista keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 2?**

Tämä reformivaihtoehto on epäilyttävä, koska siinä toistuu erittäin korkea 86 % ulosmittausosuus. Emme kannata sitä.

Reformivaihtoehto 3: Automaattisten vapaakuukausien lisääminen

- **Miten arvioitte automaattisten vapaakuukausien lisäämistä keinona parantaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa?**
- **Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?**
- **Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?**
- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 3?**

”Nykylainsäädännön mukaan henkilö on oikeutettu kahteen vapaakuukauteen, mikäli hän on maksanut ulosottoon lähes yhtäjaksoisesti vuoden ajan ja kyseessä on niin sanottu tulorajulosmittaus eli tulot ovat alle kaksi kertaa suojaosuuden.”

Vapaakuukausien lisääminen ei ole mielestämme työllisyysnäkökulmasta perusteltuja – vaan perheiden hyvinvointinäkökulmasta. Nämä vapaakuukaudet mahdollistavat kotitalouksien selviytymisestä yllättävistä kuluista. Vapaakuukausilla voi siis olla merkittävä hyvinvointivaikutus.

Näiden lisäämien työllisyysperusteiden lienee kyseenalaista, koska poikkeuksen pohjalta ei kannata luoda kannustinjärjestelmää. Yleisesti ottaen mitä yksinkertaisempi järjestelmä, sitä parempi.

Mutta mikäli näille vapaakuukausille on kasvava tarve, mielestämme niitä voidaan lisätä.

Reformivaihtoehto 4b: Progressiivinen ulosmittaustaulukko

Tutkimusraportissa lupaavimpana keinona pienituloisten aseman parantamiseksi pidetään reformivaihtoehtoa 4b eli nykyistä progressiivisempaa ulosmittaustaulukkoa. Ulosmittaus aloitettaisiin tuloista, jotka ylittävät takuueläkkeen tason, ja ulosmittauksen laskentaperusteet uudistettaisiin siten, ettei ulosmitattavan määrän laskenta perustuisi nykyiseen tapaan suojaosuuden käsitteeseen. Ulosmittauksen määrää pienennettäisiin pienituloisilla ja kasvatettaisiin suurituloisilla.

- Mitä hyviä puolia uudistuksella olisi näkemyksenne mukaan nykyiseen järjestelmään verrattuna?
- Mitä huonoja puolia uudistuksella olisi näkemyksenne mukaan nykyiseen järjestelmään verrattuna?
- Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?
- Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?
- Pidätekö kannatettavana sitä, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistetaan esitetyllä tavalla kokonaisuudessaan?
- Tulisiko uudistuksessa säilyttää mahdollisuus vapaakuukausiin ja ulosmittauksen määrän rajoittamiseen? Jos tulisi säilyttää, tulisiko sanottuja mahdollisuuksia rajata nykyisestä?
- Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 4b?

Kannatamme tätä uudistusta, koska se mahdollistaisi nykyistä paremmin pienituloisten työnteon, jotka ovatkin pääosin järjestelmän asiakkaita. Korkeamman tuloluokan osalta marginaaliveroaste ei ole kuitenkaan niin suuri rasite kuin pienituloisilla, vaikka olettavasti menot ovat myös suuremmat.

Luotonsaantiin liittyvistä vaikutuksista kannattaa varmaankin myös tutkia, miten luottomarkkinat toimivat Saksassa, kun järjestelmä on jo siellä voimassa.

Reformivaihtoehto 6: Velkajärjestelyyn ohjaamisen lisääminen

Tutkimusraportin mukaan velkajärjestelyä tulisi arvioida ulosottojärjestelmän kehittämisen rinnalla, sillä keskeinen keino työllistymisen kannustimien parantamiseksi on velkojen anteeksi antaminen esimerkiksi velkajärjestelyn kautta.

- Miten velkajärjestelyn piiriin saataisiin paremmin hakeutumaan ne velalliset, joilla voisi olla mahdollisuus päästä velkajärjestelyyn?
- Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi?
- Millaisia vaikutuksia uudistuksella olisi luottomarkkinoihin? Miten uudistus vaikuttaisi luotonsaantiin ja sen ehtoihin? Millaisiin asiakasryhmiin vaikutukset kohdistuisivat?

- **Mahdolliset muut kommentit reformivaihtoehdosta 6?**

Olemme esittäneet, että jokaiseen perintälaskuun laitettaisiin lakisääteinen muistutus mahdollisuudesta hakeutua velkajärjestelyihin ja tarpeelliset yhteystiedot. Tämän tiedon välittäminen ei lisäisi kustannuksia. Miksei tätä ole jo toteutettu?

Muut keinot pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi

- **Onko pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi olemassa muita keinoja, joita tulisi harkita tutkimuksessa esitettyjen reformivaihtoehtojen sijaan tai niiden lisäksi? Mitkä ovat esittämänne vaihtoehdon hyvät ja huonot puolet suhteessa tutkimuksessa arvioituihin reformivaihtoehtoihin?**

Ulosotossa velan pääoma tulee lyhentää ensin, ennen korkoa. Velan korkokulut eivät saa kasvattaa alkuperäistä velkaa, vaan ne tulee katsoa erillisenä maksuina ilman koron päälle lisättyä korkoa (ettei tule korkoa koron päälle ilmiötä). Näin pienelläkin säännöllisellä tulolla voidaan lyhentää varsinaista velkaa ja maksaa velka takaisin. Nykyinen järjestelmä kannustaa käytännössä velkojen keinottelemiseen - kun osa kansalaisista jää velkavankeuteen, josta eivät pääse omin avuin irti.

Tämä ym. uudistus muokkasi lainamarkkinoita siten, että pienituloiselle velan ottaminen olisi nykyistä kalliimpaa. Halpa velka ei ole itseisarvo tai oikeus vaan kahden yksityisen tahon välinen sopimus, jolla ei tule olla negatiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Peruseriaatteena tulee, olla että riskit tulee olla yksityisten tahojen väliset - ei yhteiskunnan kannettavat.

Toimimattomista lainamarkkinoista voi tulla kallis yhteiskunnallinen lasku. Maksuhäiriöt painottuvat niin vahvasti alemman toimeentulon asiakkaisiin, joten tuskin merkittävällään uudistuksella voidaan lainamarkkinoita merkittävästi heikentää. On lainanantajillakin oltava vastuu, ettei holtittomasti luoda rahaa ja on kaikkien etu, että ulosottovelallisten suhteellinen osuus ei kasva.

Nykyiseen järjestelmään liittyy vahvat moraaliset ongelmat mukaan lukien työllisyyteen liittyvät kannustinloukut (joita tässä tutkimuksessa käsiteltiin), jossa yhteiskunnalta jää työpanos ja verotulot saamatta sekä luvussa 6 käsitellyt toimeentulotukivuodot, jossa veronmaksaja kompensoi velanantajille siirrettäviä maksuja. Lisäksi on huomioitava, että ulosottojärjestelmän ylläpitokustannukset ja käräjöntikustannukset ovat yhteiskunnan kannettavia.

Muut tutkimusraporttia koskevat huomiot

Tutkimusraportti oli ansiokkaan selkeä, mutta käsittely kapea. Ulosottoon liittyviin yksityiskohtiin ei kajottu eikä siihen liittyviin moraalikysymyksiin.

Lainamarkkinat jätettiin käsittelyn ulkopuolelle. Tämä on ymmärrettävä raja, mutta valitettava, koska lainamarkkinoihin liittyvä sääntely on myöskin oleellinen käsittelyn kohde. Esimerkiksi pikavippimarkkinat on suhteellisen tuore markkina, mutta sen merkitys pienituloisten ylivelkaantumiseen on ollut merkittävä.

Pikavippimarkkinoiden ehtoihin on puututtu (esim. ylimääräisten viivästys- tai käsittelykulujen suuruutta on pyritty rajoittamaan), ja pikavippeja tarjotaan edelleen. Eli vaikka markkinoita on pyritty supistamaan, ne voivat edelleen suhteellisen hyvin. Tästä voi päätellä, että pikavippijärjestelmään liittyvät riskit ovat olleet suhteellisen pienet ja siitä koituvat yksityiset voittomarginaalit melko korkeat. Mahdolliset uhkakuvat puuttuvasta luoton tarjoamisesta ovat olleet ylimitoitettut.

Yhdysvaltalainen Chapter 7 omaisuuden ulosmittaamisvaihtoehto jätettiin vaihtoehtona käsittelemättä suomalaisessa kontekstissa. Hyvä, että asia oli esillä tutkimuksessa, mutta miksei tätä ehdotettu mahdollistavan myös Suomessa?

Tärkeä tutkimusraportin huomio on, että marginaaliveroaste pysyy suhteellisen korkeana, oli mikä tahansa järjestelmä. Velkojen antaminen anteeksi on siis työllisyyden kannusteiden näkökulmasta paras vaihtoehto. Tätä mahdollisuutta tulee edelleen pohtia vaihtoehtona kriittisesti käsitellen - mitkä ovat velkojen anteeksi antamiseen liittyvät vaihtoehdot ja seurausvaikutukset?

Järjestelmän automatisointi tulorekisterin osalta on hyvä uudistus. Tulorekisterin automatisointi mahdollistaisi ulosottooperinnän niin, että työnantajan ei tarvitsisi lainkaan osallistua ulosoton suorittamiseen. Yksityinen velka ei tarvitse olla työnantajan, työyhteisön asia... vaan velan saajan ja velan antajan asia.

